

Migrace v ČR

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2003</i>
Otázky:	<i>OR.14, OR.16, EU.64, EU.65</i>
Termín terénního šetření:	<i>19. – 26. 5. 2003</i>
Počet respondentů:	<i>1048</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>9. července 2003</i>
Kód tiskové informace:	<i>or30709</i>
Autor výzkumu:	<i>RNDr. Milan Jeřábek, PhD.¹</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

Součástí květnového výzkumu, který vznikl ve spolupráci s řešiteli projektu „Pracovně podmíněné migrace jako součást mezinárodního (přeshraničního) trhu práce Česka v kontextu evropské integrace“, byly některé otázky týkající se stěhování obyvatelstva České republiky a jeho příčin. Data z této části šetření, které de facto není průzkumem veřejného mínění, ale standardním sociologickým výzkumem, by měla sloužit jako empirický podklad pro další analýzy v rámci řešení zmiňovaného projektu, samotné výsledky však rovněž nejsou bez zajímavosti.

Nejdříve byla všem respondentům položena otázka: „Stěhoval jste se ve svém životě? Pokud ano, kolikrát?“

Tabulka 1: Stěhování (v %)

	starší 15 let	starší 19 let
nestěhoval se	39	34
stěhoval se jednou	25	26
stěhoval se dvakrát	19	21
stěhoval se třikrát	11	12
stěhoval se více než třikrát	6	7
Celkem	100	100

Výsledky zachycené v tabulce 1 ukazují, že celkově tři pětiny obyvatel ČR starších 15 let (61 %) se v dosavadním průběhu svého života alespoň jednou přestěhovaly, přičemž 25 % se přestěhovalo pouze jednou, 19 % stěhování

¹ Autor výzkumu RNDr. Milan Jeřábek, Ph.D. je vědeckým pracovníkem výzkumného oddělení České pohraničí Sociologického ústavu AV ČR. Výzkum byl podporován projektem GA ČR č. 205/02/0321 „Pracovně podmíněné migrace jako součást mezinárodního (přeshraničního) trhu práce Česka v kontextu evropské integrace“ ve spolupráci s výzkumnými týmy Západočeské univerzity v Plzni, Univerzity Karlovy v Praze, Masarykovy univerzity v Brně a Ostravské univerzity v Ostravě.

zažilo dvakrát, 11 % změnilo své bydliště třikrát a 6 % uvedlo, že se ve svém životě stěhovalo více než třikrát. 39 % respondentů naopak v šetření uvedlo, že se nikdy nestěhovalo.

Je vcelku logické, že jedním z faktorů, který výrazně ovlivňuje pravděpodobnost a počet prožitých stěhování je věk. Specifickou kategorií zde přitom tvoří nejmladší respondenti ve věku 15 až 19 let, kteří v naprosté většině žijí společně se svými rodiči, na nichž jsou většinou sociálně zcela závislí. V této skupině, která z pohledu životního cyklu jednotlivce obvykle ještě nedospěla do fáze vlastního osamostatnění, jež se navenek často projevuje i odstěhováním od rodičů, je pochopitelně zdaleka nejvyšší podíl těch, kdo se v životě nestěhovali (82 %), přičemž vynětí této skupiny ze souboru zřetelně pozměňuje i celkové výsledky. Jak ukazuje tabulka 1, v populaci starší 19 let alespoň jedno přestěhování zažily dvě třetiny (66 %) obyvatel. Z analýzy dat rovněž vyplývá, že i nadále je pak vliv věku poměrně výrazný. Nikdy se nestěhovalo 48 % lidí ve věku 20 až 29 let, 37 % ve věku 30 až 44 let, ale jen 28 % ve věku od 45 let výše.

Druhým faktorem zásadního významu, který diferencuje migraci populace v České republice, je charakter nebo velikost sídla, ve kterém člověk žije. Podíl „starousedlíků“, kteří se v průběhu života ani jednou nestěhovali, je podstatně vyšší na venkově než ve městech, přičemž v relativně nejmenších sídelních jednotkách, které tvoří obce do 800 obyvatel, je podíl lidí starších 19 let, kteří žijí od narození v tomtéž místě, vyšší než polovina (56 %), zatímco ve větších a zejména pak ve velkých městech (s populací od 30 tisíc výše) se týž podíl pohybuje pod úrovní jedné čtvrtiny. V Praze, která má více než 1 milion obyvatel, je to pak už jen 18 %. Tyto údaje mj. nepřímě svědčí o existenci dlouhodobého a stále pokračujícího procesu urbanizace české populace, která se z venkova stěhuje do měst. Do výrazného rozdílu mezi venkovem a městy se v tomto směru ovšem promítají i jiné vlivy a zejména pak rozdílná vlastnická struktura v oblasti bydlení. Na venkově je relativně vysoký podíl lidí, kteří bydlí ve vlastním domě či bytě, zatímco ve městech je podíl vlastnického bydlení nižší s tím, že velká část populace žije v pronajatých bytových prostorách (v nájemním bytě nebo i v podnájmu). Četné případy stěhování ve městech jsou de facto jen stěhování v rámci jednoho města či dokonce jedné městské čtvrti nebo ulice, přičemž důvodem k tomu může být např. potřeba většího bytu, možnost získání dekretu na byt apod. Vlastnictví domu či bytu přitom na jedné straně poskytuje relativně vyšší jistotu a stabilitu v oblasti samotného bydlení, na druhou stranu pak do jisté míry funguje i jako bariéra proti případnému stěhování, pokud by přestěhování mělo být spojeno s nějakým alternativním využitím (prodejem, pronájmem, výměnou apod.) vlastněné nemovitosti.

Poměrně velké rozdíly z pohledu migrace obyvatel jsme zaznamenali i podle regionů. Kromě již zmiňované Prahy (která je ovšem z tohoto hlediska velmi specifickým prvkem, neboť jde na rozdíl od ostatních územních jednotek o jediné město) se zřetelně nižší podíl lidí, kteří se v průběhu svého života nikdy nestěhovali, vyskytl i na severozápadu Čech (Karlovarský a Ústecký kraj), kde podle vlastního vyjádření stěhování nikdy nezažilo jen 20 % respondentů starších 19 let. Naopak výrazně nejusedlejší regionem je střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj), kde lidé, kteří za celý svůj život nezměnili adresu svého bydliště, tvoří bezmála polovinu (49 %) populace starší 19 let.

Analýza výsledků šetření dále ukázala, že výskyt a četnost stěhování se poněkud zvyšují se stupněm dosaženého vzdělání respondenta. Z hlediska ekonomické aktivity relativně méně usedlou část populace představují vyšší odborní nebo

řídící pracovníci společně se středními odborníky a také podnikateli, zatímco relativně nižší výskyt a frekvence stěhování charakterizují provozní a administrativní pracovníky a zaměstnance v dělnických profesích. Z hlediska odvětvového se méně stěhují lidé pracující v zemědělství, v průmyslu nebo v osobních komerčních službách (pohostinství, ubytování, maloobchod, opravy automobilů nebo jiného spotřebního zboží), relativně častěji se naopak stěhují pracovníci v odvětví dopravy a spojů, finančních služeb, služeb orientovaných spíše na podniky (včetně oblasti výzkumu a vývoje) a veřejných služeb (školství, zdravotnictví, veřejná správa).

Respondentů, kteří zažili stěhování (n=615), jsme se zeptali na to, zda a kolikrát se stěhovali proto, že změnili pracovní místo, a to jednak v celém svém životě a jednak po roce 1989.²

Z výsledků vyplynulo, že ve svém životě se z pracovních důvodů alespoň jednou přestěhovalo 23 % respondentů, kteří se někdy stěhovali, což v rámci celého souboru dotázaných představuje 13 %. 16 % respondentů, kteří se někdy stěhovali, přitom během svého života změnilo adresu z pracovních důvodů pouze jednou (9 % z celého souboru dotázaných), 7 % (4 % z celku) pak stěhování z pracovních důvodů prožilo opakovaně. Po roce 1989 potkalo stěhování z důvodu změny pracovního místa jen 4 % dotázaných v rámci celého souboru.

Těch respondentů, kteří se někdy v životě přestěhovali, jsme se zeptali i na důvody, které je vedly k přistěhování se do současného místa bydliště, přičemž respondenti měli možnost uvést až dva nejdůležitější z důvodů.³

Tabulka 2: Důvody přistěhování do současného místa bydliště

Rodinné důvody	69 %
Bytové důvody	57 %
Pracovní nebo studijní důvody	15 %
Životní prostředí	4 %
Zdravotnické a sociální služby	1 %
„Světla velkoměsta“	1 %
Jiný konkrétní důvod	11 %
Žádný speciální důvod	4 %
Neví	2 %

Pozn.: Údaje v 1. až 7. řádku tabulky představují podíly respondentů, kteří mezi dvěma možnostmi uvedli příslušnou variantu odpovědi, údaj v 8. řádku představuje podíl dotázaných, kteří nevybrali z předložené nabídky žádnou variantu a kteří spontánně uvedli, že neměli žádný konkrétní důvod k přistěhování se do stávajícího místa bydliště. Procentní údaje se vztahují ke skupině respondentů, kteří se alespoň jednou v životě přestěhovali (n=615). Dopočet do 200 % tvoří podíl nevyčerpaných druhých možností uvedení důvodu.

Výsledky šetření zachycené v tabulce 2 ukazují, že mezi konkrétními důvody změny bydliště jsou zdaleka nejčastější důvody rodinné (69 %) a bytové (57 %). V porovnání s nimi je podíl pracovních či studijních důvodů výrazně nižší, i když jako jednu z příčin posledního stěhování jej uvedla stále ještě poměrně významná část respondentů (15 %). Jen malá část dotázaných (4 %) se podle vlastních slov stěhovala kvůli životnímu prostředí. Ostatní důvody se v odpovědích respondentů vyskytují jen sporadicky.

² Otázka: „Kolikrát bylo stěhování důsledkem změny Vašeho zaměstnavatele nebo místa pracoviště? Kolikrát k tomu došlo po roce 1989?“

³ Otázka: „Jaké důvody Vás vedly k přistěhování se do současného místa bydliště? Vyberte nanejvýše dvě možnosti.“